

Русия и Китай – взаимоотношения и взаимодействия в началото на второто десетилетие на XXI век

Нако Стефанов

Russia and China – The Relationship and Interactions in the Beginning of the Second Decade of the XXI Century

Nako Stefanov

Abstract

The importance and relevance of the topic about the relationships and interactions between the Russian Federation (RF) and the People's Republic of China (PRC) is indisputable, given the geopolitical and geo-economic power of the both countries. The purpose of the proposed report is not only to review and summarize the above mentioned relations and interactions, but also to forecast the possible perspectives of their dynamics.

This goal is achieved through several tasks set out in the basic sections of the report, namely:

- *Short political and geopolitical, economic and geo-economic, ideological, social, and civilizational analysis of Russia and China at the beginning of the second decade of the twenty-first century - ;*
- *Schematic overview of the main positives and negatives in the development of relations between the two countries at the beginning of the XXI century and the role of the U.S. factor for the dynamics of those relationships;*
- *Evaluation of possible alternatives of the process of interaction between the Russian Federation(RF) and the People's Republic of China(PRC).*

The report is using methodological approaches such as system, civilization, geopolitical and geo-economic, historical, and others that allow multidimensional and multifaceted disclosure of the topic.

Keywords: Russia, China, geopolitics, geo-economics, US factor, civilization, geostrategic importance, ideology, international relations

Въведение

Важността и актуалността на темата за взаимоотношенията и взаимодействията между Руската федерация (РФ) и Китайската народна република (КНР) е безспорна, като се има предвид геополитическата мощ и геоикономическата тежест на разглежданите страни.

Целта на предложения доклад е не просто да се направи преглед и обобщение на горните взаимоотношения и взаимодействия, но да се направи прогноза на възможни перспективи на същите. Тази цел се постига чрез следните задачи, групирани в няколко раздела, а именно:

- Кратък политически и геополитически, икономически и геоикономически, идеен, социален, формационен и цивилизационен анализ на Русия и Китай в началото на второто десетилетие на XXI век;
- Схематичен преглед на основни позитиви и негативи в развитието на взаимоотношенията между двете страни в началото на XXI век, както и ролята на фактора САЩ за динамиката на същите тези взаимоотношения;
- Оценка на възможни алтернативи на взаимодействия между РФ и КНР.

Ключови методологически подходи използвани в дадената работа са:

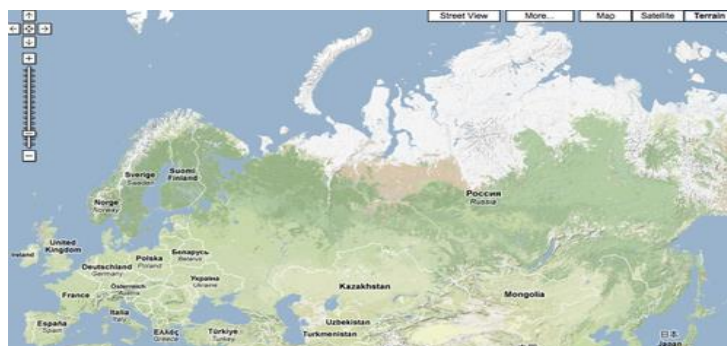
- Системният подход, съгласно който всяка от изследваните страни се вижда като система, съставена от взаимосвързани компоненти, действащи като едно цяло;
- Геополитически и геоикономически подходи – последните разглеждат политическите и икономическите отношения през призмата на конкретната специфика на формираната географско-природна среда, създаваща уникални формати на взаимодействия;
- Исторически подход, изхождащ от презумпцията, че обектът не може да бъде разбран ако не го анализираме в исторически план, т.е. как се е развивал във времето и пространството.

Кратък политически и геополитически, икономически и геоикономически, идеен, социален, формационен и цивилизационен анализ на Русия и Китай в началото на второто десетилетие на XXI век

Развитието на отношенията на РФ с КНР в началото на второто десетилетие на XXI век, което обещава да бъде доста турбулентно, не могат да бъдат разбрани извън едно многоаспектно разглеждане, обхващащо цивилизационни, формационни социално-икономически, политически и геополитически, както и геоикономически, демографски и прочее променливи.

Руската федерация(РФ)

В природно-географски план Русия е най-обширната страна в света със своите над 17 млн кв. км площ. Тя притежава огромни природни богатства, в частност едни от най-значимите запаси на газ и нефт в света. Следва да се отбележи, че РФ е разположена много на Север, като в този смисъл е уникална, тъй като при такива студени природни условия нито една друга страна не е осъществила цивилизационно развитие.

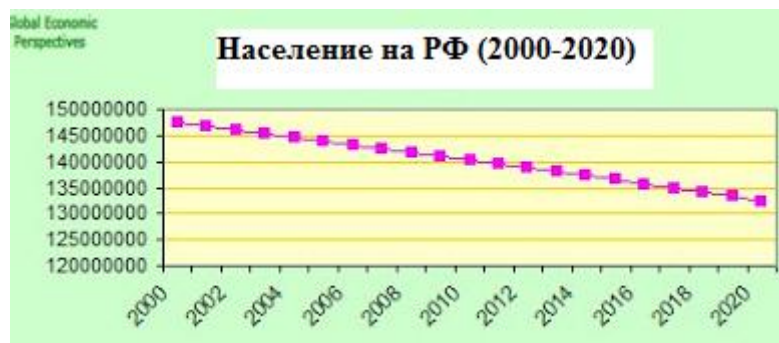
Фиг.1. Природно-географска карта на РФ, където с бяло са обозначени зоните на вечно замръзнали почви, заемащи значителна част от територията на Русия¹

¹ Вж. <http://blogalize.typepad.com/micro/demographics/>

В демографски план РФ е в значима демографска криза, като особено остро стои въпросът за числеността на населението в Сибир и Далечния Изток.

Фиг.2. На демографската карта на РФ се виждат значителните зони с плътност на населението по-малка от 10 човека на кв. км, съответно зоните с плътност между 10-30 човека и такива с плътност над 30 човека на кв. км.²

Фиг.3. Тенденцията на спад на числеността на населението на РФ³

В идейно-светогледен план РФ е страна, която е противоположен образ на това, което бе СССР. Нещо повече в официален план съветското наследство не просто е отхвърляно, но е заклеймено и заклеймявано. Ако за СССР като доминиращи бяха ценностите на колективното, на общото, то в РФ ценностният акцент е върху личната изгода като „двигател на прогреса“. Именно в този смисъл може да се говори, че РФ е контраобраз на Съветския съюз.

В социално-икономически аспект страната е ръководена от неолибералните установки за приоритета на пазара и частния интерес в процеса на стопанско възпроизводство. Във времето тези неолиберални жалони формираха силно поляризирано в имуществен план общество, без, обаче, да се смята, че съществуват окончателно сформирани класови граници. Несъмнено подобна социално-икономическа

² Вж. <http://globaleconomydoesmatter.blogspot.com/2007/12/inflation-in-russia-part-ii.html>

³ Ibidem.

база създава олигархичен тип структура на развитие със съответната му политическа надстройка. Поради това в геоикономически план РФ загуби второто място в света, на което бе СССР и днес е едва шеста след САЩ, КНР, Индия, Япония и ФРГ.

Фиг.4.Карикатура от руския печат, където бабата плаши непослушното внуче, че ако не заспи ще извика болшевика – като илюстрация на идейно-светогледния „завой“ в РФ

В цивилизационен план РФ е една от историческите форми на Русия. Тя е пряк наследник на Руската империя и СССР, и ключов представител - „гръбнак“ на славянско-православната цивилизация.

Фиг.5. Храм „Василий Блажени“(Покров Богородичен), разположен на Червения площад в Москва като символ на православието

В иновационен план макар и загубил значителна част от научно-техническия потенциал на СССР иновационният комплекс на РФ продължава да функционира - силно преобразен и пре моделиран вече в качеството на национална иновационна система на Руската федерация. При което не просто се запазват някои важни достижения, но най-вече продължават да се възпроизвеждат механизми, които поддържат възможностите за перспективен скок в бъдещето.

Фиг.6. Руските стратегически ракети като символ и реален фактор на геополитическата мощ на РФ

В геополитически план, като се има предвид военно-технологическата компонента на геополитическите взаимодействия РФ продължава да бъде равностилна на САЩ, като тези две страни могат да си гарантират взаимно унищожение една на друга и на света в една възможна глобална ядрена война.

Китайската Народна република(КНР)

КНР е наследник на най-старата жива непрекъсната цивилизационна традиция в света, която наброява над 4 000 години история. Със своите 9 640 011 км² територия Китай е на трето място в света след РФ и Канада. С населението си от 1, 350 млрд е КНР заема първото място в света. Източната и югоизточната част на страната е изключително благоприятна за развитие на различни селскостопански култури, което още от древността определя изключителната плътност на населението. В демографски план КНР от години осъществява политика на ограничаване на броя на населението. Като ключови цели на 12-те петгодишни насоки(2011-2015 год.) се поставя задържане на числеността на населението под 1.39 милиарда до 2015 г.⁴

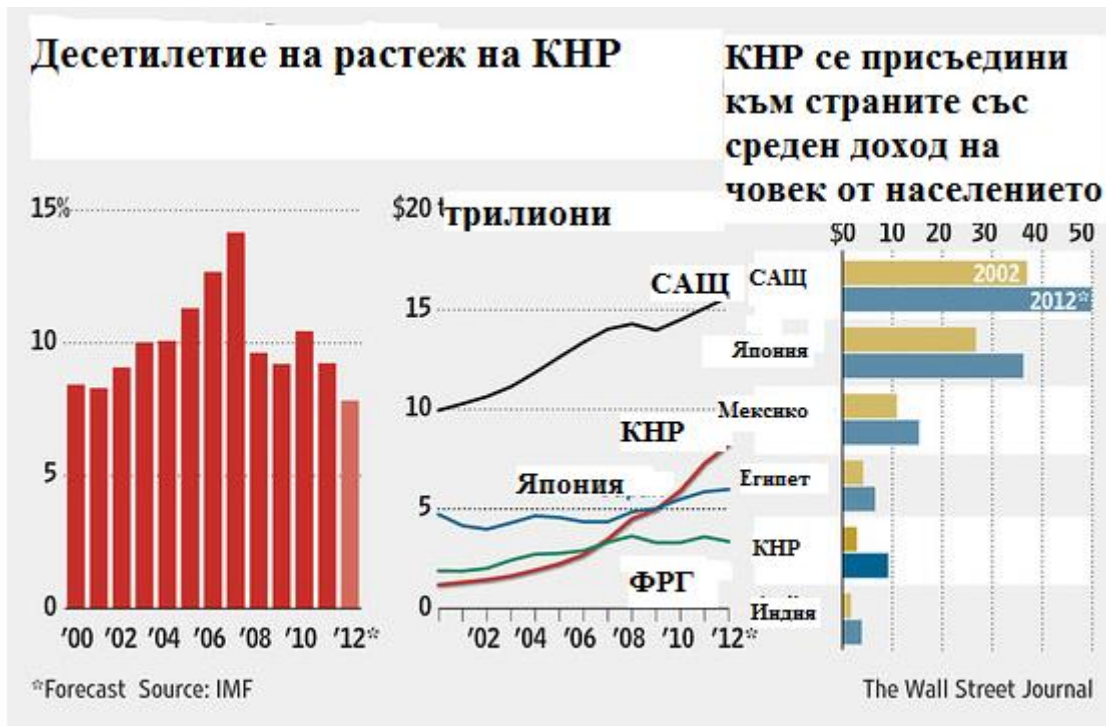

Фиг.7. Сателитна снимка на Китай, показващ топографията на страната и благоприятните природни условия в източната и югоизточната част на страната

⁴ <http://www.hktdc.com/info/mi/a/bacn/en/1X00BJ96/1/Business-Alert-China/Impact-Of-12th-Five-Year-Plan>

След започването на икономическите реформи през 1978 г., Китай стана най-бързо развиващата се голяма икономика в света. През 2012 г. страната е на второ място в света по БВП както като номинална стойност, така и по паритета на покупателната способност. КНР е и е най-големият износител в света и вторият най-голям вносител на стоки. Китай е признат за ядрена държава. Притежава най-голямата по численост армия и е с втория най-голям бюджет за отбрана в света след този на САЩ днес ⁵.

В идейно-светогледен план КНР отстоява политиката си на строителство на „социализъм с китайска специфика“ и развитие на „социалистическо пазарно стопанство“. В икономически план може да се говори за китайската икономика като за смесен тип – т.е. наличието на разнообразни форми на собственост в селското стопанство, промишлеността и услугите, но при 100% държавна собственост в банковия сектор.

Фиг.8. Икономическата динамика на КНР 2000-2012 год.⁶

Една основна цел, която си поставя КНР е създаването на т.нар. „икономика на знанието“, т.е. иновационна платформа на развитие. Непосредствено преди „Глобалната криза“ през 2006 г. разходите на КНР за НИРД(научно-изследователска и развойна дейност) са 1.43% от БВП, изчислено по т.нар. ППС - паритет на

⁵ Вж. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html>

⁶ <http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2012/11/16/charting-chinas-economy-10-years-under-hu-jintao/>

покупателната способност. Целта е през 2020 година този дял да достигне 2.5 % от БВП. Перспективната програма за създаване на „икономика на знанието” си поставя за цел да се съкрати зависимостта на Китай от чуждестранните технологии от 80%, както е сега, до 30%. За тази цел още през 2008 година стартира ускореното създаване на т.нар. технологически центрове. Създадени са над 750 такива центрове, които следва да станат ядрата на новата „икономика на знанието”.⁷ В периода 2005-2010 преките китайски инвестиции са насочени основно към информационни технологии, високотехнологично оборудване и биотехнологии, докато за периода 2010-2015 г. насоката е зелени технологии, алтернативни енергийни източници, екологични превозни средства.⁸

В цивилизационен план Китай даже и в най-тежките години на своето съществуване е бил самостоятелен световен цивилизационен център, имащ своя китаецентрична зона на влияние. В геополитически план КНР днес е трети самостоятелен полюс, с могъща геоикономическа компонента, особено предвид тенденцията да се превърне в най-голямата икономика в света към 2020 година.

**Схематичен преглед на основни позитиви и негативи в развитието на
взаимо-отношенията между двете страни в началото на XXI век, както и ролята
на фактора САЩ за динамиката на същите тези взаимоотношения**

Русия и Китай имат сложна и пълна с противоречия история на своите взаимоотношения. Повече от 300-годишния период на руско-китайските отношения се характеризира както със сътрудничество и съюзи, така и с редица конфликти. Така например Русия във формата СССР със създаването на КНР изгражда стратегически съюз. Но по-късно от края на 50-те години на XX век и особено през 60-те години на същия се преминава в остро идеологическо и политическо противоборство.

Следва да се отбележи, че днес отношенията РФ и КНР са освободени от отенъка на идеологическото съперничество. Особено благоприятно се развиват тези отношения в търговско-икономически план.

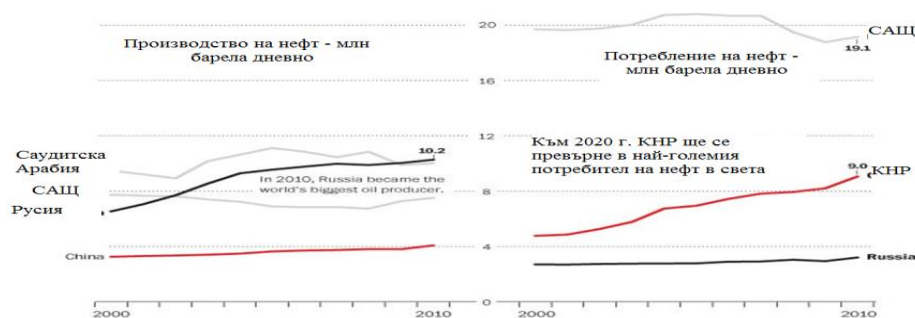
Още през 1997 година КНР престава да бъде самозадоволяваща се страна в енергиен план. От своя страна РФ има амбицията да се превърне в основен доставчик на нефт и газ в глобален план.

⁷ http://www.perspektivy.info/oykumena/azia/innovacionnyje_perspektivy_kitaja_2008-09- 15.

⁸ <http://owni.fr/2011/09/20/carte-interactive-la-chine-investit-leurope/>

Фиг.9. Динамика на търговските отношения между РФ и КНР⁹

Фиг.10. Производство на нефт и РФ, и потреблението на нефт, и КНР

Освен двустранните отношения следва да се има предвид, че руско-китайските отношения се развиват и в многостранен формат, а именно:

- ШОС – Шанхайската организация за сътрудничество – РФ, КНР, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан и Узбекистан;
- БРИКСА – Бразилия, Русия, Индия, Китай и Южна Африка;
- Други.

Следва, обаче, да се отбележи, че през последните 15-20 години съотношението на икономическите потенциали между РФ и КНР по най-съществен начин се изменя в полза на Китай. Ако се изключи добива на нефт и газ, както и някои други несъмнено немаловажни области - производството на въоръжения, атомна енергетика и ракетна техника, като цяло китайското превъзходство над Русия е огромно.

В геополитически план особено в началото на второто десетилетие на XXI век се наблюдава рязко засилване на взаимоотношенията между РФ и КНР по редица международни проблеми. Така например и двете страни разглеждат ислямския фундаментализъм и радикализъм като заплаха за национално-държавната си цялост и

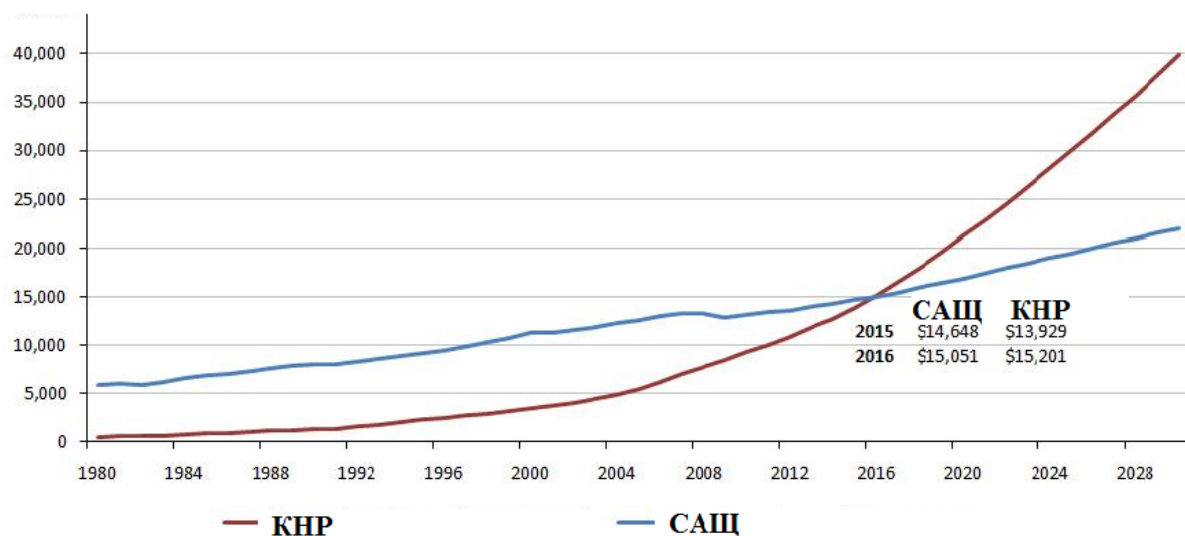
⁹ Вж. <http://talkvietnam.com/2012/10/putin-arrives-in-china-after-7-bln-deals/>

единство. Особено характерно е кооперирането по въпроса за Сирия, най-ярко демонстрирано в Съвета за сигурност на ООН.

Тук стигаме до един важен момент в тази област, който ако не бъде засегнат не би могло да се разбере цялостната геополитическа динамика. Този момент се нарича фактора САЩ.

Съединените Американски щати, останали след 1991 година без глобален конкурент и баланс в лицето на СССР, тръгнаха да установяват глобализация по „американски модел“. „Американският глобализъм“ предполага създаване на „нов световен ред“ – „new global order“, т.е. еднополярен свят. В този еднополярен свят няма място за КНР и РФ като велики сили.

В условията на започналата т.нар. „Глобална криза“, в която КНР демонстрира устойчиво развитие, САЩ започнаха да гледат на Китай като на основен геоикономически конкурент. Това доведе до усилване на американо-китайското регионално противопоставяне.

Фиг.11. Сравнение на динамиката на БВП на САЩ и КНР в милиарди щатски долари по цени от 2005 год. по паритет на покупателната способност¹⁰

Паралелно с това се засилиха и противоречията с Русия. Въпреки обявената „перезагрузка“(превключване) в отношенията, като цяло напрежението се засили по редица въпроси като например във връзка с разполагането на системата за противоракетна отбрана на САЩ в Централна и Източна Европа.

В тази обстановка напълно естествено се засили взаимодействието между РФ и КНР, за което днес може да се говори, че надхвърли зоната на стратегическото

¹⁰ <http://www.futureofuschinatrade.com/article/china-gdp-overtake-us-gdp-2016>

сътрудничество. Въпреки наличието на някои проблеми като китайската миграция в зоната на Сибир и Далечния изток, както и съществуването на зони на определено недоверие между двата велики съседа, като цяло все по-често се наблюдава стиковане на интересите.

Вместо заключение - оценка на възможни алтернативи на взаимодействия между РФ и КНР

В условията на засилена турбулентност в света причинена от т.нар. „Глобална криза“ и изострящи се противоречия в глобален план, резултат от задълбочаваща се неравномерност на развитието, се наблюдава процес на укрепване на сътрудничеството между Русия и Китай. Последното постепенно се трансформира от стратегическо сътрудничество в стратегическо партньорство. В кратко и средносрочна перспектива са възможни три алтернативни сценария:

- Съхраняване на днешната тенденция, т.е. колебания между стратегическо сътрудничество и стратегическо партньорство – тази тенденция има голяма вероятност да се запази в този си вид ако се съхрани геополитическата и геоикономическата ситуация в днешните си съотношения и взаимодействия;
- Влошаване на взаимоотношенията – такава тенденция също има вероятност на осъществяване при възникване на някакви извънредни събития или промени във вътрешнополитически план в РФ или КНР, които да предизвикат коренна смяна на позициите на ръководствата на тези страни по отношение на глобалната система на взаимоотношения;
- Усилване на взаимодействията до равнище на стратегически съюз – такава тенденция най-вероятно ще се осъществи при рязко влошаване на геополитическата ситуация, свързана със заплаха по отношение на интересите на двете страни в международен план.

Библиография

<http://blogalize.typepad.com/micro/demographics/>
<http://globaleconomydoesmatter.blogspot.com/2007/12/inflation-in-russia-part-ii.html>
<http://www.hktdc.com/info/mi/a/bacn/en/1X00BJ96/1/Business-Alert-China/Impact-Of-12th-Five-Year-Plan>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2001rank.html>
<http://blogs.wsj.com/chinarealtime/2012/11/16/charting-chinas-economy-10-years-under-hu-jintao/>
http://www.perspektivy.info/oykumena/azia/innovacionnyje_perspektivy_kitaja_2008-09-15
<http://owni.fr/2011/09/20/carte-interactive-la-chine-investit-leurope/>
<http://talkvietnam.com/2012/10/putin-arrives-in-china-after-7-bln-deals/>
<http://www.futureofuschinatrade.com/article/china-gdp-overtake-us-gdp-2016>